

Exploateringsgraden längs stränderna i Luleå kommuns kust och skärgård

Örjan Spansk

1. Bakgrund.....	2
2. Syfte	3
3. Metodik	3
4. Annan jämförbar statistik.....	4
5. Resultat.....	5
5.1 Exploateringsgrad.....	5
5.1.1 Andel exploaterad strandlinje.....	5
5.1.2 Andel exploaterad strandlinje inom strandområden som är möjliga att exploatera..	5
5.2 Övriga resultat	6
6. Referenser	7
7. Kartor	8

1. Bakgrund

Stränder är i allmänhet värdefulla ur många aspekter. Betydelsen för växt- och djurlivet är oomtvistad. De speciella förhållanden som råder där ger utrymme för stor biologisk mångfald med en lång rad arter som är anpassade att leva just i sådana miljöer. Bland annat ett flertal rödlistade arter är knutna till stränder.

Det ovan nämnda gäller i synnerhet längs kusten och i skärgården och inte minst i Bottenvikens och Luleå kommuns strandmiljöer. Förhållandena här med stora vattenståndsfluktuationer, isskavning, havsvattnets låga salthalt och kanske framför allt den snabba landhöjningen i kombination med en låg topografi och en flikig kustprofil ger utrymme för en mycket stor mångfald av livsmiljöer (biotoper) och arter.

Stränderna har också stora rekreativa och estetiska värden för oss människor. Detta får som uttryck att vi gärna vill vistas där, antingen genom rörligt friluftsliv såsom bad, fiske, vandringar, skidåkning, skoteråkning etc eller att vi vill ha vår fritidsbostad i ett strandnära läge. Även permanentboenden vid stränderna är attraktivt för många och är en företeelse som har ökat på senare tid.

Risken för konflikter mellan olika intressen är alltså tydlig. Inom kommunen hanteras strandfrågorna i olika sammanhang inte minst i samhällsplaneringsarbetet eller i bygglovsärenden.

Det har hittills inte funnits någon samlad bild över hur exploateringsituationen ser ut längs stränderna i kommunen. Frågan aktualiseras dock då och då, ofta i samband med enskilda ärenden som ska handläggas av de kommunala förvaltningarna och nämnderna. Bedömningar och ställningstaganden görs då utifrån objektiva kriterier såsom befintliga faktaunderlag, men man kan även uppleva att underlaget inte alltid är heltäckande och det finns en osäkerhet om hur de faktiska förhållandena ute i naturen är. Risken är att ställningstaganden görs utifrån mer subjektiva grunder eller i värsta fall rena tyckanden.

Mot den bakgrunden har miljökontoret sett ett behov av att ta fram ett faktaunderlag som beskriver förhållandena längs vår kust och i skärgården med avseende på exploateringsgraden. Detta utfördes således och i denna rapport presenteras resultatet.

2. Syfte

Syftet med denna skrift är att tjäna som en objektiv redovisning av sakförhållanden. Materialet innehåller inga vägningar av olika intressen och innebär alltså inget ställningstagande från miljökontorets sida i frågor som handlar om markanvändning eller andra kommunala frågor som kan ha betydelse för enskilda strandavsnitt. En bakomliggande orsak till att materialet tagits fram är dock kunskapen om strändernas viktiga ekologiska betydelse på en generell nivå och en vilja att de beslut som fattas ska göras utifrån ett korrekt kunskapsunderlag.

Miljökontoret sätter alltid miljön och människors hälsa i första rummet. På så sätt tar vi ställning. Vad det kan innebära i praktiken när ett ärende ska avgöras i varje enskilt fall kan förstås variera beroende på ärendets art och vilket område som berörs. De naturvårdsmål som är antagna i Luleå kommuns naturvårdsplan tjänar som ledstjärna i miljökontorets arbete med frågorna. Att sträva mot dessa mål är i och för sig alla förvaltningars och nämnders ansvar, men miljökontorets särskilda uppdrag som samordnare av kommunens naturvårdsarbete innebär att vi har en särskild roll i arbetet med frågorna. Som ett led i detta arbete har miljökontoret ställt samman denna rapport – där tanken således är att materialet ska tjäna som ett kunskapsunderlag och ett verktyg för kommunens ställningstaganden i olika frågor som kan ha beröring med kustens och skärgårdens stränder.

3. Metodik

Analysen av exploateringsgraden har gjorts med ett GIS-verktyg. Det område som omfattas är hela kuststräckan inom kommunen och öarna i skärgården. Detaljeringsgraden avgörs av den digitala fastighetskartan som använts som underlag för analysen. I de fall statistiken delats upp på fastlands- och östränder utgår uppdelningen ifrån den faktiska tillgängligheten av öarna snarare än den naturgeografiska belägenheten. Till fastlandsstranden räknas hela kuststräckan inklusive de öar som har fast landförbindelse. Således räknas t.ex. Brändön, Ågrundet vid Råneå och hela komplexet med Granön-Björkön-Mulön-Hertsölandet till fastlandet.

Alla förekommande exploateringar i strandzonen har tagits med i analysen. Utifrån ortofoton (flygbilder) har muddringar, pirar/bryggor, hårdgjorda ytor och hamnanläggningar identifierats. Här har funnits ett material som länsstyrelsen tagit fram för några år sedan och som nu har kompletterats. Byggnader (enskilda och samlad bebyggelse) och vägar har tagits från fastighetskartan. Här ingår alltså alla typer av byggnader som finns registrerade på kartan. Inget urval för att exempelvis skilja ut fritidshus, permanentbostäder eller andra typer av byggnader har gjorts.

Runt alla ovan nämnda exploateringar har buffrats ut en zon med en radie om 25 meter utom runt byggnader där zonen gjorts till 50 meter. Där dessa zoner skär strandlinjen har stranden ansetts vara exploaterad eller ianspråktagen. Den angivna radien har valts utifrån en bedömning om vilket område runt om en etablering av de olika typerna som kan anses vara påverkad. Detta bör ses som genomsnittliga förhållanden. Graden av påverkan kan variera högst avsevärt både vad avser den geografiska utsträckningen och hur kraftig påverkan är på naturmiljön på platsen. Observera, att vad gäller bebyggelsens påverkan är själva byggnaden och inte tomten det objekt som utgjort centrum för den angivna radien. Det innebär i praktiken att den antagna påverkanszonen omfattar ett område som ungefär motsvarar en genomsnittlig fritidshustomt. Denna något ”snåla” avgränsning har valts med tanken att

siffrorna som fås fram i analysen hellre ska vara något i underkant än överdrivna – i syfte att slutsatserna vad gäller omfattningen av exploateringsgraden ska ha god trovärdighet. Som jämförelse kan nämnas att i officiella sammanhang, t.ex. i utredningar som SCB utför och i de riktlinjer som finns från Naturvårdsverket för dylika studier, räknar man med en påverkanszon på 100 meter från ett hus.

I denna studie har inte gjorts någon skillnad på om en exploatering kan anses ha påverkan på allmänhetens tillgänglighet till ett strandområde eller påverkan på växt- och djurlivet. Båda aspekterna utgör motiv för det generella strandskyddet (enligt 7 kap miljöbalken). Det har inte varit praktiskt genomförbart med denna ”på-rummet-metodik” att göra en sådan differentierad analys. Ett rimligt antagande – stärkt av vår erfarenhetsgrundade bedömning – är att båda aspekterna på intrånget sammanfaller rätt väl i praktiken. Ett strandavsnitt som är ianspråktaget av exempelvis ett fritidshus och/eller en pir har också i allmänhet en naturmiljö som är kraftigt påverkad.

Det material som analysen grundar sig på har något varierande ålder. Flygbilderna är från slutet på 1990-talet, med lite varierande ålder i kommunens olika delar, och den version av fastighetskartan som använts är ett par år gammal. Det innebär att analysens slutsatser gäller för förhållanden som i genomsnitt rådde för ca fem år sedan. Detta förstärker förhållandet att de framtagna siffrorna snarare är i underkant än motsatsen. Eftersom ytterligare några år förflutit kan man utgå ifrån att den faktiska exploateringsgraden idag är något högre än vad siffrorna visar.

I övrigt bör påpekas att ingen tolkning har gjorts i varje enskilt fall – för t.ex. varje brygga eller muddring – utan analysen bygger på en maskinell metod utifrån fastställda generella kriterier. Det innebär att slutsatserna i rapporten inte bör ses på objektsnivå utan det är ett övergripande material som ger en helhetsbild av situationen längs våra stränder.

4. Annan jämförbar statistik

I början av 1970-talet genomförde länsstyrelsen en strandinventering av hela länets kust och skärgård, vilken redovisades i en serie rapporter. Där ingick bland annat en studie av fritidshusbebyggelsen och dess påverkan på strandområdet (Länsstyrelsen i Norrbottens län 1975). Den studien är inte helt jämförbar med den som redovisas i föreliggande rapport. Bland annat använde man en annan metodik - man fältinventerade(!) hela strandsträckan och registrerade på så vis alla fritidshus, dock *endast* fritidshusen och inga andra byggnader eller andra typer av exploateringar. Resultaten är ändå intressanta att titta på för att få en historisk bild av utvecklingen längs stränderna.

Den totala exploateringsgraden angavs då till 18 %, räknat på en påverkanszon med en radie om 25 meter. Med en 100-metersradie kommer man upp i 29 %. För fastlandsstranden är siffrorna 32 respektive 43 %. För ”innerskärgården” anges siffrorna till 19 respektive 37 % och för ”ytterskärgården” 6 respektive 12 %.

Enligt modernare statistik från SCB är 36 % av kommunens fastlandskust ”bebyggelsepåverkad”, räknat på ett avstånd upp till 100 meter från strandlinjen. I statistiken ingår endast byggnader för bostäder och verksamheter (SCB 2002). Inte heller denna statistik är helt jämförbar med föreliggande studies, men siffrorna bekräftar ändå den bild som framkommer nedan.

5. Resultat

5.1 Exploateringsgrad

Ingångsvärden:

Strandlinjens totala längd:

Fastlandsstrand	469 km
Östrand	954 km
Sammanlagt	1423 km

5.1.1 Andel exploaterad strandlinje

	längd	andel
Fastlandsstrand	218 km	46,6 %
Östrand	130 km	13,6 %
Sammanlagt	348 km	24,5 %

5.1.2 Andel exploaterad strandlinje inom strandområden som är möjliga att exploatera

En viss andel av stränderna i kommunens kust och skärgård är realistiskt sett inte intressanta för exploatering. Det är mycket våta och långgrunda stränder där idag ingen exploatering av den arten som är föremål för den här studien har skett och knappast ej heller kommer att ske i framtiden.

Våtmarksstränder av större sammanhängande omfattning, vilka i allmänhet också angränsar till mycket långgrunda vattenområden, har i nedanstående redovisning räknats bort från statistiken. På så sätt får man fram ett värde på vad som "finns kvar" av oexploaterad, exploateringstillgänglig, strand. Analysen har gjorts med hjälp av den digitala vegetationskartan.

Exploateringsbar strandlinje:

Fastlandsstrand	314 km
Östrand	837 km
Sammanlagt	1151 km

Exploaterad strandlinje:

	längd	andel
Fastlandsstrand	187 km	59,6 %
Östrand	121 km	14,4 %
Sammanlagt	307 km	26,7 %

Ovanstående siffror innebär att följande "finns kvar" av oexploaterad strand i kust och skärgård i Luleå kommun:

Fastlandsstrand	127 km av 314 km vilket ger 40,4 %
Östrand	716 km av 837 km vilket ger 85,6 %
Sammanlagt	844 km av 1151 km vilket ger 73,3 %

5.2 Övriga resultat

Av materialet kan en del väsentliga slutsatser dras. Nedan följer några sådana:

- Exploateringsgraden är betydligt större längs fastlandsstranden än i skärgården. Men även i skärgården är exploateringen betydande. 14,4 % av den totala östrandlinjen är exploaterad - i princip alla öar är påverkade i någon grad.
- Av de närmare 60 % av fastlandsstranden som idag är exploaterad kan man se att vissa koncentrationer finns (karta 1 och 2):
  - Luleå tätort och hamnområdet/SSAB
  - Vid Måttsund-Kallax (med närliggande öar Kallaxön och Halsön), där det finns flera sammanhängande strandexploateringar som är 1-2 km långa
  - Längs Hertsölandet där en sträcka på ca 3,5 km är helt exploaterad
  - Delar av Sandön har även långa sammanhängande exploateringar (bl.a. 4,7 km vid Bockudden-Björnöhällan)
  - I övrigt kan nämnas Brändön, Sundom-Mjöfjärden, Kängsön-Strömsund där exploateringsgraden är hög
- Den genomsnittliga oexploaterade sträckan längs fastlandsstranden är 427 meter. På öarna är motsvarande tal 523 meter (ej helt rättvisande siffror; i skärgården finns en mängd småöar med korta stränder som kommer med i statistiken)
- De oexploaterade stränderna har delats in i längdklasser och redovisas på karta 2. Man kan bland annat utläsa följande:
  - Ingen oexploaterad strand i den längsta klassen (= över 8 km) finns på fastlandet. De längsta oexploaterade sträckorna på fastlandet är 7,4 km i Pollviken vid Jämtön och 6,9 km vid Ersnäsfjärden. Stranden vid Möröfjärden är oexploaterad på en sträcka av 5,8 km. I övrigt finns några sträckor på drygt 4 km, såsom i Furufjärden och vid Örnabben. Gemensamt för alla dessa strandsträckor är att de är mycket våta och långgrunda där stranden består av våtmarksmiljöer (och alltså inte intressanta för bebyggelse). Det enda undantaget är en sträcka på 4,2 km mellan Renholmen och Svartskatan utanför Mörön-Vallen, vilken utgör den längsta sammanhängande oexploaterade icke våtmarkspräglade stranden på fastlandet i kommunen.
  - I skärgården finns 10 oexploaterade strandsträckor som är längre än 8 km. Den längsta är på den av militären avlysta Junkön, drygt 20 km. Andra långa sträckor finns på Storbrändön, 16,5 km, Lappön, 15,7 km, Degerön, 11 km, Bockön, 9,7 km, Långholmen, 9,2 km, Saxskäret, 8,8 km och Fjuksön 8,5 km.
  - Så gott som samtliga större öar i skärgården har någon form av exploaterad strandlinje. Det är i princip endast småöar och kobbar som saknar bebyggelse i någon form. Bland öar större än en halv km² är det egentligen bara den stora

Lappön som har helt oexploaterad strandlinje. Den ön är alltså unik i Luleå skärgård eftersom det är den överlägset största ön som är helt oexploaterad för bebyggelse. Förutom denna så är det bara (den betydligt mindre) Bockön samt Sandgrönnorna som helt saknar bebyggelse i strandområdet.

- Sammanlagd yta av muddringar i strandområden i kommunen är ca 145 ha, vilket ungefär motsvarar den yta som Gammelstadsviken upptar. Karta 3.
- Sammanlagt antal bryggor/pirar i kommunen är 2236 st, vilket ger i genomsnitt en brygga var 636:e meter (både fastland och öarna). På fastlandet är det i genomsnitt 381 meter mellan bryggorna (1232 st). Bryggornas/pirarnas sammanlagda längd är 58,7 km, vilket närapå motsvarar E4:ans längd genom kommunen. Karta 4.

6. Referenser

Luleå kommun. 2000: *Naturvårdsplan Luleå*.

Länsstyrelsen i Norrbottens län. 2003: *Strandexploatering i Norrbottens skärgård*, opublicerat GIS-materiel.

Länsstyrelsen i Norrbottens län, Planeringsavdelningen. 1975: *Översiktsplanering BD-län. Kustområdet. Meddelande nr 6 - Strandens egenskaper och fritidsbebyggelse i strandområdet*.

Naturvårdsverket. 1999: *Bedömningsgrunder för miljö kvalitet – Kust och hav*. Rapport 4914.

Piteå kommun, Miljö- och byggkontoret. 1999: *Våra stränder – En GIS-studie av exploateringsgrad längs havsstränder i Piteå kommun*.

SCB. 2002: *Bebyggelsepåverkad kust och strand*. Statistiska meddelanden MI 50 SM 0202.

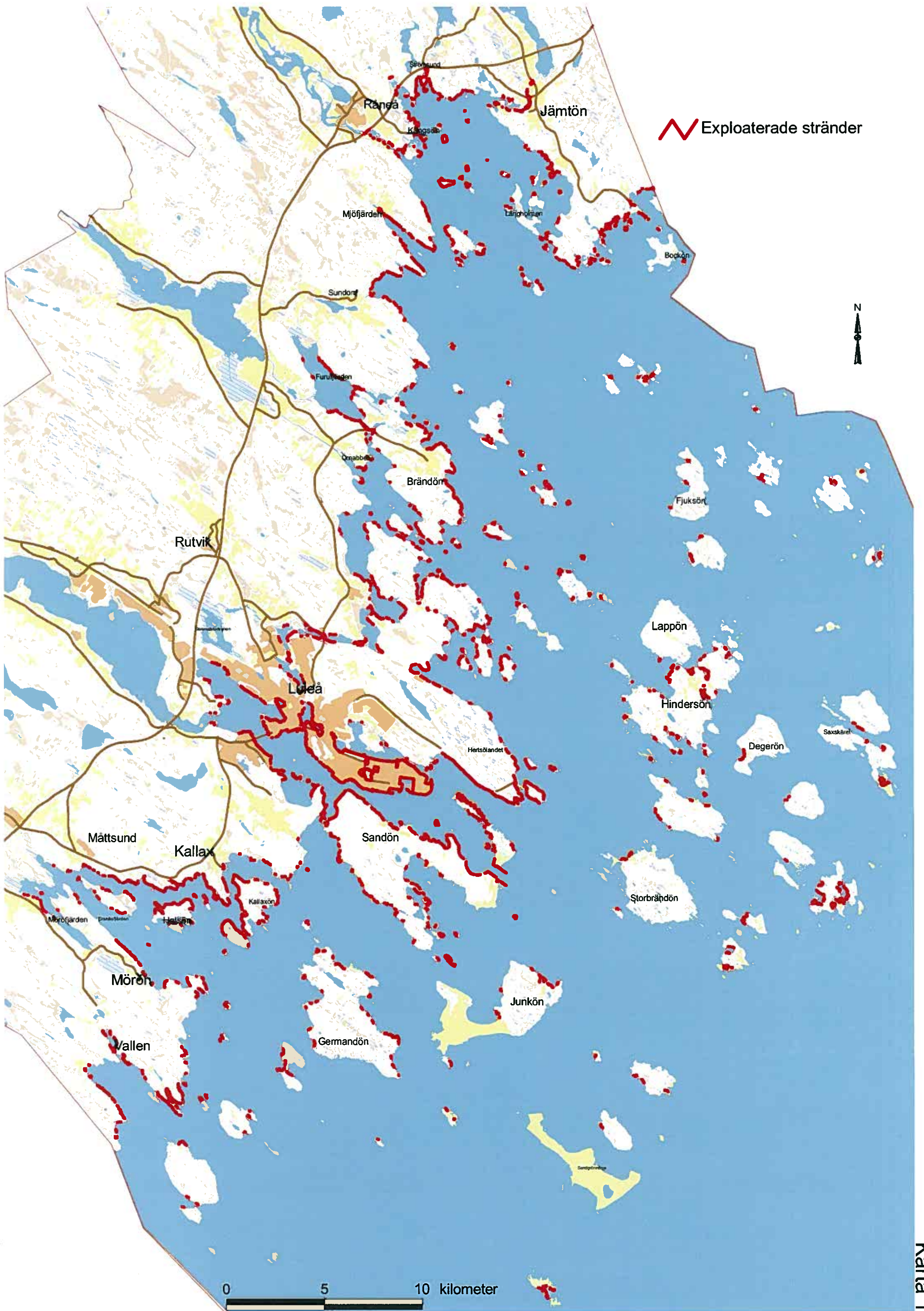

7. Kartor

I kartbilagor redovisas hur Luleå kommuns kuster och skärgårds strandlinje är exploaterad. Kartorna ger endast en översiktsbild av situationen, i en kartskala som lämpar sig att presentera i det här rapportformatet. Det digitala grundmaterialet, som är betydligt mer detaljerat, finns tillgängligt på miljökontoret.

Följande kartor redovisas:

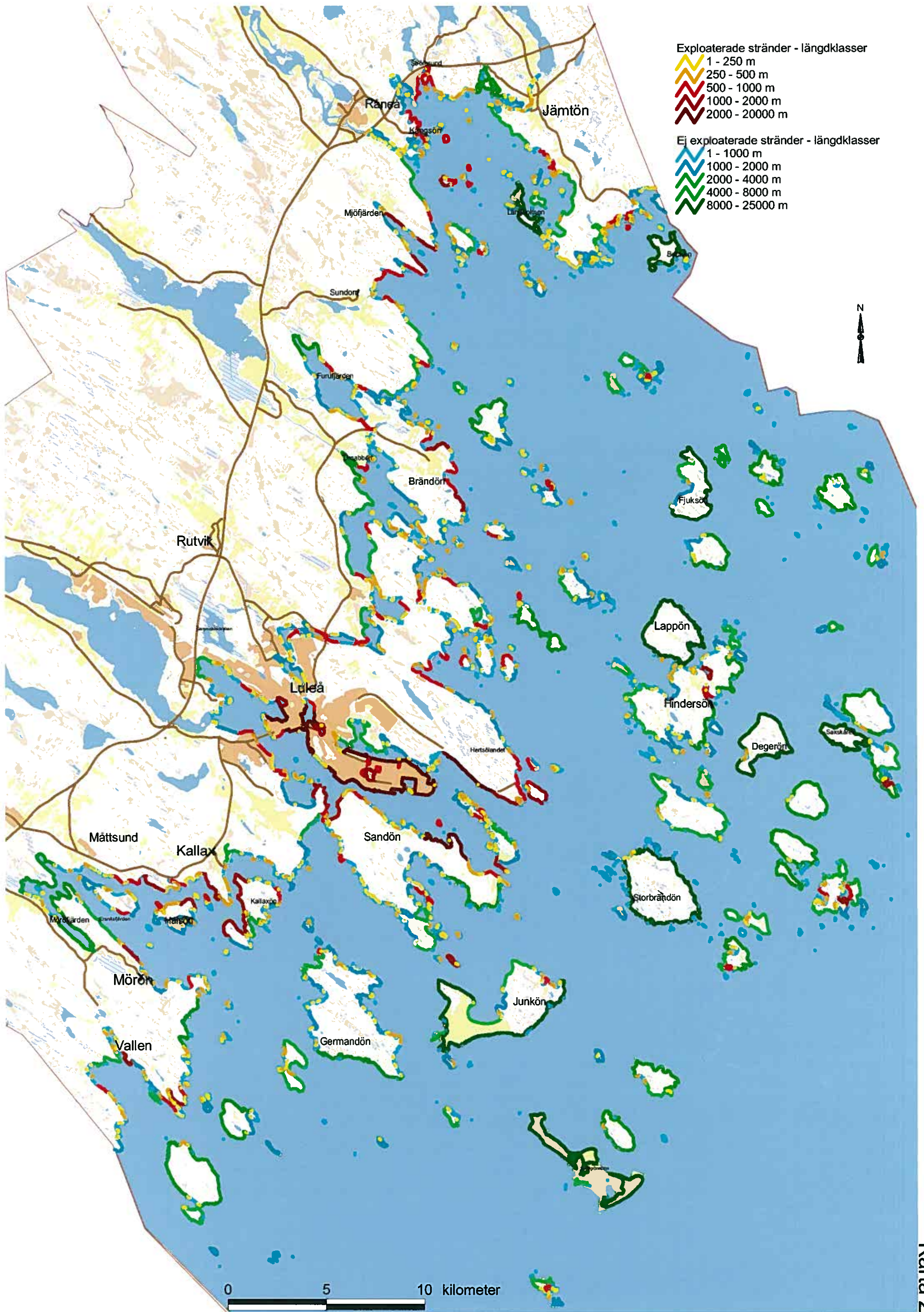
1. Exploaterade stränder
2. Exploaterade och oexploaterade stränder uppdelade på längdklasser
3. Muddringar
4. Pirar och bryggor (inkl sammanlagt streck pir/brygga)
5. Exploaterade och oexploaterade stränder - ett exempel, Ersnäsfjärden

Exploaterade stränder

0 5 10 kilometer

Muddringar

0 5 10 kilometer

